

KAD, KAKO I KOLIKO INTERVENIRATI U GRUPI – PRIKAZ SLUČAJA

/ WHEN, HOW AND HOW MUCH TO INTERFERE IN A GROUP PROCESS – CASE REPORT

Jasna Marinović Ćurin

SAŽETAK / SUMMARY:

Kako, kad i koliko intervenirati u grupni proces konstruktivnim intervencijama koje ga potiču i kreiraju, a ne guše, česte su dvojbe terapeuta početnika. Usmjerivanje grupe na situaciju „ovdje i sada“, vješta primjena terapijskih tehnika suočavanja, klarifikacije, interpretacije i prorade ključ su uspješnog terapijskog rada u grupi. Prilagođavanje intervencija fazama grupnog procesa (inicijalna faza, faza sukoba i interpersonalne dominacije, faza grupne kohezije, zrela grupa) te prepoznavanje potrebe za hitnim intervencijama vrlo su bitni. U članku je prikazano pet sličica iz analitičke grupe koja se sastaje tri i pol godine, a u fazi je sukoba i interpersonalne dominacije. Poseban je naglasak na komentiranju procesa i intervencija terapeuta, uz kritički osvrt na njihovu uspješnost. U raspravi se ističu važnost pravodobne i konstruktivne intervencije te najčešće pogreške, prikazane u iznesenim sličicama. Na kraju je istaknuta važnost kvalitetnog povezivanja teorijskih postavki, kvalitetne supervizije te senzibiliteta za psihoterapijski rad kao temelj dobre psihoterapijske prakse. Kvalitetne, pravodobne i konstruktivne intervencije njezin su ključni čimbenik.

/ How, when and how much to interfere in a group process? How to choose constructive interventions which encourage and create, not inhibit, a group process? Those are very often the dilemmas beginner group analysts have to confront with. Working in here-and-now situation, using therapeutic techniques such as confrontation, clarification, interpretation and affirmation are crucial for a good therapeutic practice. It is very important to adapt our interventions concerning developmental stages of the group (initial stage, conflict and dominance stage, cohesive stage, mature stage), and also to recognize necessity for emergency interventions. This case report presents five setting parts of 3.5 year-old group in the conflict and dominance developmental stage. Comments of process and interpretations are particularly emphasised and critically reviewed. Importance of timely and constructive

interventions is elaborated in discussion part of the artical. In conclusion, good connection of psychoanalytic theory, quality supervision and psychoterapeutic sensibility are the key of efficient group psychoterapeutic practice. Timely and constructive interventions are the most important part of that process.

KLJUČNE RIJEČI / KEYWORDS:

analitička grupa / *analytic group*, intervencije u grupni proces / *interference in group process*, faze grupnog procesa / *developmental stages of the group*.

Dr. sc. **Jasna Marinović Ćurin**, dr. med. spec. psihijatar, grupni analitičar i psihoterapeut, Privatna psihijatrijska praksa, Split, Požeška 1

Jasna Marinović Ćurin, PhD. MD., Psychiatrist, Group analyst and Psychoterapist, Private psychiatric practice, Split, Croatia

E-mail: jmc1@net.hr, Mob.: 0915106508

UVOD

Svi su novopečeni terapeuti koji se upuštaju u pustolovinu rada s vlastitom grupom, sigurna sam, imali slične dvojbe. Kako pokazati sebi i grupi da imamo „situaciju pod kontrolom“, a u isto vrijeme stvarno imati situaciju pod kontrolom, velik je izazov. Kako biti „vođa“ koji grupu vodi u pravom smjeru, u maniri dovoljno dobrog roditelja koji potiče dijete (grupu) na vlastiti rast i razvoj uz najmanje moguće frustracije (intervencije) (1)?

Omogućiti grupi optimalan razvoj zadatak je koji uključuje prepoznavanje i svladavanje prepreka na tom putu. Anksioznost i zbunjenost koje neiskusni terapeut često osjeća odražavat će

se i na grupu. Stvara se grupni osjećaj nesigurnosti i panike koji se često pretače u arhajske obrane u vidu masovnih projekcija, obezvrjeđivanja i idealizacije. Takve situacije često rezultiraju fenomenima koji koče grupu, kao što su fenomen žrtvenog jarca i monopoliziranje uz iznošenje obilja sadržaja koji guši grupni proces (2).

Bitno je skrenuti pozornost i na razvoj grupnog narcizma čija je posljedica omalovažavanje grupe kao medija, pokušaj njezine negacije individualnim obraćanjem terapeutu i uvlačenje neiskusnog terapeuta u dijadu. Pokreću se primitivni grupni procesi kao što su stvaranje ovisnosti, parova ili fenomen borbe i bijega. Sve to može rezultirati blokiranjem razvoja grupnog procesa

ili njegovim zastojem, a u najgorem slučaju i raspadom grupe (2,3).

Za prevenciju toga crnog scenarija kojega se svaki početnik najviše boji bitno je prepoznavati faze grupnog procesa i prilagoditi svoje intervencije ovisno o tome u kojoj je grupa fazi.

Intervencije u grupi

Riječ intervencija latinskog je podrijetla i doslovno znači upletanje, miješanje u tuđe poslove ili stanja. Grupa ima svoj tempo, dinamiku, život i svaka naša intervencija mijenja taj proces.

Razumljivo je da je odgovornost terapeuta velika u smislu da intervencije budu konstruktivne, u smjeru pravilnog razvoja grupe. Često se nažalost dogodi da neprimjerene, loše tempirane i nezgrapne intervencije kao proizvod terapeuta anksioznosti, nesigurnosti i osjećaja gubitka kontrole budu smetnja razvoju grupnog procesa (4,5).

Postoje različiti načini intervereniranja u grupi. Najčešći je usmjerivanje grupe na situaciju „ovdje i sada“ uz tehnike suočavanja, klarifikacije, interpretacije i prorade.

Fenomen „ovdje i sada“ iznjedrila je psihoanaliza i ključan je u terapijskom procesu grupne analize. Sastoji se od dvaju simbiotskih slojeva koji moraju

funkcionirati zajedno da bi bili učinkoviti. Prvi je sloj osobno iskustvo, doživljaj tog fenomena, a drugi je njegovo razumijevanje. Drugim riječima, među članovima, prema terapeutu i grupi kao cjelini razvijaju se snažni osjećaji. S vremenom oni postaju važniji od vanjskih događaja i postaju glavna preokupacija članova, pokretač komunikacije, rada i stvaranja grupnih procesa (3,4).

U psihoterapiji, termin „proces“ odnosi se na prirodu interakcije među čimbenicima. Ako govorimo o grupi, to su interakcije između članova grupe, voditelja s grupom, pojedinih članova s voditeljem.

Stvara se specifičan medij koji je mikrosvijet za sebe i pozornica na kojoj se odigravaju grupni fenomeni (zrcaljenje, fenomen povratne veze, fenomen kondenzatora, rezonancija, prevođenje, lokacija, okupacija) omogućujući stvaranje uvida i razvoj društvenih vještina.

Prvi se sloj (osobni doživljaj fenomena) brzo izgubi ako ga ne prati drugi (razumijevanje fenomena). Da bi se potaknuo čimbenik interpersonalnog učenja, bitno je da grupa prepozna, ispita i razumije cijeli grupni proces. Iako grupa živi „ovdje i sada“, u isto vrijeme mora objašnjavati i sve ono što emocionalno proživljava. Bitno je da oba sloja fenomena „ovdje i sada“ budu usklađe-

na. Ako dominira snažno emocionalno iskustvo s nedovoljnom klarifikacijom procesa, grupa se iscrpljuje bez kvalitetne mogućnosti primjene iskustva u vanjskom svijetu. A ako dominira drugi sloj, snažna kognitivna struktura s manjkavim emocionalnim iskustvom, grupa se pretvara u sterilnu intelektualnu vježbu kojoj nedostaju životnost i primjenjivost (3-6).

Pravodobne i smislene intervencije ključne su za uravnotežen razvoj tog fenomena, imajući u vidu oba njegova aspekta. Kako situaciju „tamo i onda“ prevesti u situaciju „ovdje i sada“, veliko je iskušenje. Sve počinje uočavanjem prilike za terapeutovu intervenciju. Ako je ona pravodobna, intervencija je uspješna. U protivnom, članovi su zbunjeni, njihovim nerazumijevanjem intervencije ugrožava se grupna dinamika i koči se rad grupe.

Intervencija može biti u obliku suočavanja, postavljanja pitanja, potvrđivanja, stimuliranja.

Intervencije usmjerene na grupu kao cjelinu poželjnije su u smislu poticanja grupne kohezije, ali ponekad su i intervencije prema pojedincu nužne, posebno u slučajevima kad postoji opasnost za pojedinog člana i grupu (4,7).

Suočavanje je vrsta intervencije koja ima dozu agresivnosti i bitno je suprotno procijeniti njezinu pravodobnost

i opravdanost. Posebno je bolna za narcizam, kako pojedinog člana tako i cijele grupe. Bitno je da konfrontacija ne zvuči kao kritika i da u domeni dovoljno dobrog roditeljstva izazove što manju frustraciju. U protivnome, probuđeni kastracijski i separacijski strahovi mogu izazvati snažne destruktivne fenomene unutar grupe.

Unatoč tome, konfrontacija je bitan i koristan oblik intervencije.

Razumijevanje (klarifikacija, interpretacija i prorada) procesa podrazumijeva usmjeravanje pozornosti na izneseni sadržaj koji je istaknut suočavanjem. Interpretirati diskretno, u tome slijediti dinamiku grupe, osjetiti razinu razvoja grupnog procesa i sposobnost apsorpcije interpretacije temelji su dobre prakse. U tome je bitno biti kreativan, originalan, ne robovati šabloniziranim i prokušanim interpretacijama. Važno je naglasiti da su intervencije koje članovi grupe usmjere jedni prema drugima mnogo učinkovitije i korisnije za pacijenta, bolje se čuju i prihvaćaju i stoga je važno razvijati ozračje slobode interpretiranja unutar grupe (4-9).

Priroda i učestalost interpretacija umnogome ovise o fazi u kojoj se grupa nalazi. U inicijalnoj fazi (početnoj), koja se poklapa s fazom odmrzavanja (*unfreezing*) prema Lewinu (upoznavanje i preispitivanje dosadašnjih stajališta i mjerila),

intervencije su usmjerene na smanjenje napetosti, razjašnjavanje pravila, ispitivanje i čuvanje grupnih granica, stvaranje povjerenja i sigurnosti.

Sljedeća je faza sukoba i interpersonalne dominacije, obilježena iznimno natjecateljskim odnosima uz rjeđe ali dublje intervencije u obliku klarifikacije i interpretacije.

S fazom kohezije (razvoj intimnosti, povjerenja, međusobne brige članova) poklapa se faza napredovanja (*moving*) prema Lewinu (otvaranje članova za nove informacije, preispitivanje članova i promjene). Terapeutove intervencije postaju sve rjeđe, članovi odrađuju većinu intervencija.

Faza zrele grupe završna je faza, a poklapa se s Lewinovom fazom ponovnog zamrzavanja (*refreezing*), stabiliziranja novih stajališta i normi, u kojoj su članovi spremni za interpersonalna i intrapersonalna istraživanja (4-10).

Cilj je ovog rada ukazati na važnost pravilne i pravodobne intervencije koja mora pratiti grupni proces te skrenuti pozornost na česte pogreške u početku terapijskog rada. Neiskusani terapeut u borbi s vlastitom anksioznošću upravo na tom polju najviše griješi, bilo da propušta intervenirati, ostavljajući grupu „na cjedilu“ ne potičući je na razvoj ili previše i vremenski loše usklađeno intervenira pa time koči grupni proces.

PRIKAZ SLUČAJA – SLIČICE IZ GRUPE

Grupa se sastaje tri i pol godine i ima sedam članova koji su zajedno već dvije godine. Sličice koje slijede događale su se prije godinu dana.

Članovi grupe su:

1. **Fabijan**, 43 godine, u grupi je 2,5 godine (u trenutku prvog prikaza, isti podatci o dužini boravka u grupi izneseni su i za druge članove)
2. **Iva**, 28 godina, u grupi je 2,5 godine
3. **Petar**, 31 godina, u grupi je 2,5 godine
4. **Anita**, 36 godina, u grupi je 2 godine
5. **Sanja**, 40 godina, u grupi 2 godine
6. **Darija**, 34 godine, u grupi je 2,5 godine
7. **Josip**, 28 godina, u grupi je 2,5 godine.

Sličica 1 (seansa 100)

Fabijan: Žena mi je bila vani s ekipom iz osnovne, neka godišnjica. Bila je sva deprimirana jer su išli u „Starog mornara“ (*restoran u Splitu*).

Anita: Pa što?

Fabijan: E pa to nije „fensi“ destinacija, „šporoko“, konobari „grezi“, loše vegetarijanske ladanje. Ispod njezine razine, a ja sam uživao jer je njezina ekipa izabrala baš to mjesto. Ništa navodno nije valjalo, a došla je u četiri ujutro. U isto vrijeme, ja sam išao s jednim prijate-

ljem, Hercegovcem kojeg ona smatra seljačinom u „fensi“ restoran koji je on odabrao.

Ulazi Josip.

Petar: *(Petar je „Hercegovac“ i kao dijete za vrijeme rata doselio se u Split. Unatoč činjenici da mu je otac bio sveučilišni profesor bio je izložen poruzi i omalovažavanju vršnjaka zbog svojeg podrijetla.)* Evo našeg škveranina! *(Josip je odnedavno zaposlen u brodogradilištu.)*

Fabijan: *(ne obazire se na Josipa i Petra)* Bio sam s ocem u vikendici. Baš sam bio zadovoljan. Inače, otac ne izlazi iz kuće i bio sam iznenađen kad je pristao otići sa mnom. Htio sam mu pokazati što smo napravili na kući. To mi je baš bio savršen dan. Nikad me kao malog nigdje nije vodio i žao mi je zbog toga. Razgovarali smo i žalio se na to što s bratom ne može razgovarati kao sa mnom, kako mu on i majka nisu važni. Bilo mi je kao da sam izašao s Jelenom Rozgom.

Smijeh.

Terapeut: Kako ovo grupa čuje? *(Intervencija br. 1.)*

Petar: Pa zašto je u sve to trebao upletati brata, zašto mu ti nisi dovoljan barem to popodne nego te mora opterećivati njime?

Darija: Pa što je loše u tome da se roditelj jednom djetetu potuži na drugo.

Terapeut: A što je u tome dobro? *(Intervencija br. 2.)*

Petar: To ti rade cijeli život, zato si ti opterećen bratom više nego ženom.

Fabijan: Opet je bio agresivan prema radnicima *(brat)*, mater ga uvijek opravda, danas je jugo, jučer je bura... Mene je sram, neprihvatljivo mi je njegovo ponašanje.

Iva: Pa što te briga, to je njegova stvar.

Terapeut: Roditelji kao da su stvorili „okvir“ u kojem je sve definirano i obojicu zarobili u njemu. *(Intervencija br. 3.)*

Petar: Što bi bilo da dođe do ekscesa?

Fabijan: Ja ga uvijek izvlačim, moram biti pažljiv da to izgledim, ta njegova sranja. Ne znam zašto ujutro i idem radnicima. Ja šutim, a on se dominantno dere na radnike. Ja ispadam neki bezveznjak. Mater to uvijek tolerira.

Terapeut: Često su uloge među djecom podijeljene. Vi ste dobili ulogu dobrog dečka koji rješava probleme, a on ulogu lošeg dečka koji pravi probleme. Stavljajući druge u uloge, oni su i doživljeni isključivo putem njih. Nije im dopušteno da izađu iz zadanih okvira. Vi ste dobar sin koji ne pravi probleme. *(Intervencija br. 4.)*

Fabijan: Ja uopće ne znam što bih ja tu mogao. Da mu kažem što ne valja...

Petar: Ma što bi ti s time dobio, pa nećeš ga ti odgajati.

Iva: Ti bi ispravljao „krive Drine“!

Petar: Moraš prihvatiti da je on odrasla osoba i odgovoran za sebe.

Fabijan: Živcira me što svoju dominaciju gradi na tlačenju drugih. Jedva čeka da nekoga ponizi. Kad je prekidao sa svojim curama, uvijek je on bio nepogrešiv i jadan i trebalo ga je tješiti.

Petar: Kivan si na njega, roditelji su ti to skuhalo, toleriraju ga i štite. Ti si cijeli život dobar dečko. Nije to lako.

Komentar procesa: Grupa je u fazi kohezije (uzajamnosti) s recikliranjem krize autoriteta i krize bliskosti što se odražava u borbi za pažnju voditelja i položaje (povremeno vraćanje na fazu sukoba i interpersonalne dominacije). Fabijan započinje taj isječak seanse sličicom iz koje je vidljiv osjećaj manje vrijednosti u odnosu na suprugu uz stalnu potrebu da joj se dokaže (voditeljici, majci). Stavljanje Hercegovaca u kontekst manje vrijednih u Fabijanovoj priči povrijedilo je Petra koji je Josipov ulazak pokušao iskoristiti da promjeni tijek konverzacije.

Na Josipov ulazak i Petrov komentar Fabijan se uopće ne osvrće, a na sličan

način ignorira i ostale muške članove grupe s kojima se neprestano natječe, kao s bratom.

Vidljiva je njegova potreba za pažnjom grupe, terapeuta, majke. Uz sav trud koji ulaže da bi bio „prihvaćen“, ne može dobiti dovoljno pažnje koja bi ga zadovoljila i umanjila njegovu potrebu za natjecanjem i dokazivanjem. Grupa se angažirala oko problema, svatko iz perspektive vlastitih odnosa pokušava shvatiti Fabijana.

Petar je empatičan (u sličnu je odnosu sa sestrom), Darija u očevu poticanju natjecanja među braćom ne vidi ništa loše, Iva je pomalo ljutita zbog Fabijanovog preuzimanja uloge žrtve.

Cilj je prve intervencije potaknuti grupu da se uključi, što se i dogodilo. Druga je intervencija pokušaj suočavanja Darije, nezgrapno, pretjerano kritičan, i nije pomogao grupnom procesu. Treća i četvrta intervencija više su intelektualiziranje bez pravog osjećaja za grupni proces.

U skladu s time, nisu ni pridonijele grupnom procesu (grupa je reagirala tako da se proces skrenuo na sadržaj intervencije). Terapeut kao da je izazvan nedostatkom Fabijanovog uvida u idealiziranje obiteljskih odnosa i naprasno ga suočava s tim (potreba voditelja za autoritativnim vođenjem grupe, kontratransferno strah od gubitka kontrole

nad situacijom, omalovažavanjem uloge vođe), bez učinka.

Sličica 2 (seansa 106)

Iva: Zadnji put ste mi rekli (*govori voditelju*) da sam ja svima nešto „kriva“. Razmišljala sam o tome cijelu noć. Su-tradan mi je mala pala, a kad sam joj rekla da pazi kamo ide, i ona mi je rekla da sam ja kriva (*smijeh, prepričava epizodu s kćeri*). Stalno me guši neka krivnja. Smeta mi to. Nazvala me ona muževa rođakinja koja mi se nije javila od Nove godine, kad sam joj posudila pare. Šalje mi poruku da joj treba još 4000 kn uz neku šugavu priču. Samo sam joj napisala: „Neće moći!“

Terapeut: Kako ste se osjećali nakon toga? (*Intervencija br.1.*)

Iva: Super! Prije bi mi je bilo žao. Sad uopće ne. Bila sam samo ljuta.

Anita: To je stvarno strašno.

Terapeut: Ljutnja je često obrana od krivnje koju osjećamo, a svjesno nam je neprihvatljiva.

(*Intervencija br. 2.*)

Iva: Neki sam dan isto ispalila na tetku koja mi je na rođendanu solila pamet o mojoj težini (*Iva je na granici anoreksije*) i tuđim bolestima. Rekla sam joj da gleda svoja posla. Naljutila se i otišla. Zašto mi donosi takve priče?

Fabijan: Imao sam prošli tjedan tešku situaciju. Susjed se ubio (*prepričava događaj*). U oprostajnom pismu napisao je da je razlog mobing na radnom mjestu. Ja sam to čitao. Na kraju je napisao: „A i ti si brate mogao primijetiti da se sa mnom nešto događa...“

Terapeut: Kako ste vi to doživjeli? S kim ste se vi identificirali? (*Intervencija br. 3.*)

Petar: Jesi li ti taj koji nije primijetio ili ovaj koji se ubio?

Anita: On je onaj koji se ubio (*blago sarkastično*).

Terapeut: Jeste li sigurni da biste vi primijetili da se s vašim bratom nešto takvo događa? (*Intervencija br. 4.*)

Fabijan: Kad ga je cura ostavila prije vjenčanja, meni su se taman rodila djeca. Ja sam ostavio ženu i spavao u stanu s njim. On je bio u totalnom bunilu.

Anita: Ja bih te ubila da sam ti žena.

Fabijan: A što sam mogao?

Sanja: Gdje su ti bili starci? Zašto oni to nisu napravili? Tko te natjerao na to?

Fabijan: To je bila njihova ideja, materina. Siguran sam da on to za mene ne bi napravio.

Terapeut: A biste li vi za njega da to majka nije tražila? (*Intervencija br. 5.*)

Darija: Nije se lako na to oglušiti, on mu je brat.

Sanja: Meni se čini da si ti još u gni-jezdu.

Darija: Moj otac ima isti problem s bra-
tom i oni ne razgovaraju, meni je to
grozno. Ja se ljutim na oca što ne raz-
govaraju. Iako je stric grozan.

Terapeut: Zašto se onda ljutite na oca?
(*Intervencija br. 6.*)

Darija: Ma nije u redu da ne razgova-
raju. I njega je majka zanemarivala...
Ni meni se stric ne javlja. Kad sam bila
mala, bojala sam ga se.

Fabijan: I moja se djeca boje strica. Uvi-
jek je kao mrgud.

Komentar procesa: Iva započinje dio
seanse spominjući dio prošle seanse
u kojem joj je terapeutova intervencija
suočavanjem pomogla u razumijeva-
nju prenaplašavanja osjećaja krivnje
i odgovornosti. Ujedno, Iva ima potre-
bu za terapeutovom pozornošću koja
se manifestira time što mi se izravno
obraća ignorirajući ostatak grupe. Prve
dvije intervencije odnose se na Ivu, a
riječ je o individualnoj psihoterapiji u
grupnom *settingu*. Korisne su za Ivu,
ali ne potiču grupni proces. Terapeuto-
vo usmjerivanje pažnje Ivi (koja je čest
„potrošač“ terapeutove i grupne pažnje)
izazvalo je Fabijana da preuzme kon-
trolu nad fokusom grupe (Iva i Fabijan

stalno se natječu za terapeutovu pa-
žnju). Situaciju „tamo i onda“ iskorišta-
va da bi ponovo naglasio svoju ulogu
žrtve u odnosu s bratom uz projekcije
krivnje, ujedno ističući da je u situaciji
„ovdje i sada“ također nedovoljno bitan.
Grupa, potaknuta terapeutovom inter-
vencijom, suočava Fabijana s njegovim
zauzimanjem uloge žrtve preispitujući
stvarne okvire tog odnosa i posvećuje
mu potrebnu pažnju. Anitu ljuti Fabija-
novo egocentrično insistiranje na ulo-
zi žrtve bez pravog uvida u posljedice
takva ponašanja. Darija često otvoreno
napada Fabijana, nekad i vrlo brutal-
no, a članovima grupe i terapeutu (u
tadašnjoj fazi procesa) izmiče njihovo
oblikovanje para.

Naknadna analiza crtica otkriva kako
mu uvijek „čuva leđa“ u sukobima s
ostatkom grupe (koji su česti). Tako je i
u ovoj sličici. Osjećaj nemoći u kontroli
procesa očituje se u izravnim i name-
tljivim intervencijama prema pojedinim
članovima koje dodatno pojačavaju
napetost unutar grupe.

Sličica 3 (seansa 120)

Fabijan tijekom cijele seanse šuti, u po-
sljednja dva navrata nije bio prisutan.
I jedna i druga situacija neobične su.
Grupa to primjećuje.

Sanja: A što je s tobom? Nekako si se
udaljio (*obraća se Fabijanu*).

Fabijan: I mene to udaljavanje brine (*hladno, distancirano*). Žena me opterećuje svojim odnosom s majkom. (*Govori o obiteljskom izletu koji mu je bio ugodan i nakon dvanaest zajedničkih sati ona je htjela još razgovarati o svojoj mami na što se on ozbiljno naljutio uz negodovanje*).

Terapeut: Što vam smeta u toj priči? (*Intervencija br. 1.*)

Fabijan: Ja joj ne mogu riješiti taj problem (*sukob s majkom*).

Terapeut: Traži li ona rješenje ili možda želi da je saslušate? (*Intervencija br. 2.*)

Fabijan: Ma dosta mi je priče o nekom drugom, postojim li ja, vidi li itko mene?! (*Ljutito*.)

Iva: Osjećáš li se zapostavljeno?

(*Fabijan nastavlja priču o članovima obitelji koji su potrebiti i zamaraju ga*.)

Terapeut: Osjećate li se zapostavljeno i u grupi? (*Intervencija br. 3.*)

Fabijan: Ulazim danas na vrata i vidim Ivu kako plače! I što bih trebao?! Govoriti o svojim problemima?! Svi su potrebitiji!!!

Darija (pomirljivo): Teško te shvatiti ozbiljno, stalno se nešto sprdaš, u šali, vadiš se na neke gluposti.

Sanja: Stalno pričáš o nekim glupostima, instruktoricama pilatesa, konoba-

ricama koje proglašavaš nebitnima, a opet o njima pričáš.

Fabijan: Meni je tako lakše, ne misliti o teškim stvarima.

Terapeut: Možemo li ovdje govoriti o osjećajima i situacijama koje su nam teške? (*Intervencija br. 4.*)

Fabijan: Brat je uvijek bio *drama-queen* i za mene nikad nije bilo mjesta. Uvijek je njemu bilo gore.

Sanja: Treba se baviti sobom, nitko se neće baviti dobrovoljno tobom. Ti uvijek mnogo očekuješ od drugih, da će te drugi primijetiti i nagraditi te. Uvijek govoriš o ženi kao da ti je ona problem, a problem si ti sebi. Tebi je najteže govoriti o sebi.

Anita: Ti si ljubomoran na svoju ženu. Ona uvijek dobije pažnju, jer je traži.

Terapeut: Je li tako i u grupi? (*Intervencija br.5.*)

Grupa završava Fabijanovim komentarom kako su sve te igrice u braku prenaporne, u opuštenom tonu.

Komentar procesa: Grupa se ponovo najviše bavi Ivom i Fabijanom, oni se stalno natječu za pažnju grupe. Jasno je vidljiva Fabijanova neutaživa potreba za pažnjom koja se snažno natječe s ništa manje neutaživom Ivinom potrebom za pažnjom. Natječu se i za

pažnju voditelja, ali i cijele grupe. Fabijan svojom hladnoćom i narcističnim uzdizanjem „iznad situacije“ koja ga emocionalno „ne dira“ kažnjava grupu (izostancima) koja ga nije dovoljno (a nikad nije dovoljno) uvažila. Povezuje situaciju udaljavanja od žene s udaljavanjem od grupe (ili ipak terapeuta), neizravno naglašavajući kako ni u jednom ni u drugom odnosu nije „dovoljno“ uvažen. Terapeutove intervencije pitanjima uspjele su prebaciti komunikaciju sa situacije „tamo i onda“ na situaciju „ovdje i sada“. Grupa pokušava suočiti Fabijana s njegovom potrebom za pažnjom koja mu je potreba sama po sebi, bez konstruktivnog i kritičnog uvida u sadržaj iznesenoga. Fabijan poruke grupe i terapeutovu intervenciju zanemaruje i ponovo bježi u trivijalnu komunikaciju o vječnom natjecanju između muškog i ženskog svijeta kojom je zaokupljen, omalovažavajući trud grupe i cijeli proces. Za razliku od prethodne sličice, gdje se terapeutova bespomoćnost u kontroli procesa očitovala u nametljivim intervencijama, sad je situacija znatno bolja, prije svega u smislenom kanaliziranju procesa iz situacije „tamo i onda“ u situaciju „ovdje i sada“.

Sličica 4 (Seansa 124)

Seansa započinje neobveznim čavrljanjem o tome kako je hladno i kako su

žene osjetljivije na hladnoću kad imaju menstruaciju ili PMS.

Fabijan: Imamo i mi muškarci svoje slabe točke.

Darija (*podrugljivo*): Je l', a koje?

Anita (*Fabijanu*): Vidiš mu đileta (*pr-sluk*), kako se sredio! (*Podrugljivo*.)

Terapeut: Vidite kako nedostajete ženskom dijelu grupe. Čim vas nema jednu seansu, odmah vas napadnu. (*Intervencija br. 1.*)

Fabijan: Opet ću nedostajati sljedeći tjedan.

Darija: Mene nema sljedeća dva.

Anita: A kamo ćete?

Darija: Idemo sa svekrvom na operaciju kukova u Lovran.

Fabijan: Ja idem na skijanje sa ženom i djecom.

Sanja: O, super! (*Komentari*.)

(*Stanka*.)

Anita: Mene je moj muž potpuno izbacio iz takta.

Sanja: Što je bilo? (*Anita opširno priča o sinovoj rođendanskoj proslavi koja se obično održava u njihovu stanu, a na kraju se obično pretvara u „party“ odrašlih s mnogo alkohola i gužve. Ove go-*

dine to je htjela izbjeći i organizirala je proslavu u dječjoj igraonici. Muž je, uz negodovanje, na to pristao. Nakon cijele organizacije i održavanja proslave koji su dopali nju, muž je otišao na piće s prijateljima uz dogovor da će doći za sat vremena jer je ona dogovorila izlazak s prijateljicama. Nije se vratio cijelu noć, mobitel mu je bio isključen, a vratio se kući u osam ujutro s dva pripita prijatelja. Anita je bila zabrinuta i ljutita.)

Fabijan (šaljivo): Da je bar bio sa ženskom, a ne s pijanim prijateljima.

(Smijeh.)

Anita: Ma koja bi ih pogledala takve!

Sanja: Radi li to inače?

Darija: Ja ga ne bih pustila u kuću, nema šanse da mi dođe u osam ujutro.

Sanja: Ma meni ne bi smetalo da se proveo s prijateljima do osam, ali to da ga ne mogu dobiti na mobitel, to mi je strašno. Zamisli da se ti njemu ne javiš.

Anita: On bi to komentirao: „Znam ja da je s tobom sve ok.“ Strašno me naljutilo to što je tu ekipu pozvao doma kao da je to meni sve ok. Stalno mi to radi, kao da sam ja uvijek na raspolaganju, ne misli kako je meni. Kako može biti tako opušten, još vozi takav. Nije mi se ni ispričao što mi je zbog njega propao izlazak.

Sanja: A da to nije sve zbog tvojeg izlaska i slavljenja rođendana vani?

Fabijan: Nisu mi jasni muškarci koji potroše toliki kredit u žene samo da bi spavali pijani u autu.

Darija (ljutito Fabijanu): Ne moraju svi biti sa ženskom da bi se proveli.

Anita: Ma kakve ženske, došli su mi da im skuham kavu i razvezem ih kući. To im je obećao moj muž.

Sanja: I, jesi li ih odvela?

Anita: Ni slučajno, poslala sam ih na autobus.

Terapeut: Kako grupa čuje Anitinu ljutnju? (Intervencija br. 2.)

Anita: Najgore mi je što mi se nije javio.

Sanja: Da, najgore je što ti se nije javio.

Darija: Ja ne mislim tako, što oženjen čovjek tih godina ima raditi do te ure vani. Moj na poslu ima kameru koja je priključena na moj mobitel i uvijek mogu vidjeti što se događa. (Njezin muž ima vlastiti obrt.)

(Svi se čude i komentiraju kroz smijeh.)

Sanja: Što si ti opasna!

Darija: Doduše, ja to rijetko gledam, ali neka zna da nema šale. (I dalje se nastavljaju komentari ženskog dijela grupe na Anitinu priču.)

Terapeut: Čini mi se da se u našoj grupi stalno provlači nekakav muško-ženski... (Intervencija br. 3.)

Fabijan: Suživot?

Terapeut: Više jaz, kao da su nam suprotstavljene strane, kao da se muško-ženska pitanja iz života prenesu i na grupu. (Intervencija br. 4.)

(Fabijan opširno objašnjava kako muško-ženska prijateljstva i suradnja u pravilu ne funkcioniraju)

Darija: Ja te uopće nisam razumjela.

Terapeut: Ima li to kakve veze s grupom ili sa mnom kao terapeutom? Koliko vas ja, kao žena, mogu razumjeti i može li ženski dio grupe razumjeti muški? Koliko je ova situacija koju je iznijela Anita baš isključivo povezana s muško-ženskim odnosima, a koliko je to univerzalna priča o povjerenju, odgovornosti, dogovoru i vjeri u dogovor između dvoje ljudi? (Intervencija br. 5.)

Fabijan: Da, istina. Ja se u ovoj priči mogu staviti na stranu Anite, da sam žensko i da mi muž...

Darija: Što ima veze jesi li muško ili žensko, ti opet radiš te razlike. To nije u redu ni prema kome, a ne između muža i žene.

(Nastavljaju se komentari na Anitin slučaj, Fabijan insistira na tome da će

sve biti zaboravljeno za nekoliko dana, Darija da nikad ne bi oprostila, Sanja bi se osvetila... Darija je u komentarima posebno agresivna.)

Anita (Dariji): I što bi ti sad, svađala se pred djecom i govorila im kako im je otac kreten? I što bi time dobila?

Darija: Ma ja ga ne bi pustila u kuću i gotovo!

Sanja: I što, ti bi se razvela?!

Darija: Poslala bih ga kod matere da razmišlja bar mjesec dana.

Sanja: Pa mogu li ljudi pogriješiti? Strašno si stroga.

Darija: Možda, ali u mojoj situaciji, on je imao mnogo pogrešaka (*muž*) i ja više ne bih tolerirala ni jednu. S druge strane, on ima kafić i da sam ja tako strašna, on ne bi mogao ni raditi, iako imam četiri kamere.

(Smijeh.)

Petar: Pa ti si strašna!

Komentar procesa: U ovoj sličici jasno se vidi rascijepljenost grupe na muškarce i žene. Iako polarizacija postoji već neko vrijeme, u ovoj je sličici jasno vidljiva. Ženskoj agresiji koju predvodi Darija jedino se otvoreno suprotstavlja Fabijan. Na početku seanse propustila sam potaknuti komunikaciju o „hladnoći“. Je li to asocijacija na hladnoću

u emocionalnom smislu, kome je više „hladno“, muškarcima ili ženama, kao i Fabijanov komentar „slabih točaka“ povezanih s izražavanjem emocija koje su za njega znak slabosti? Darija i Fabijan stvaraju par da bi uspostavili kontrolu jedan nad drugim i nad grupom (Fabijan joj pomaže oko mogućeg zapošljavanja u poduzeću u kojem radi, svi to znaju osim terapeuta pred kojim o tome grupa šuti). Natjecateljski odnos Darije i Fabijana odražava se na cijelu grupu. Sanja žustro brani stajalište da treba tolerirati i oprostiti mužu pogrešku nesvjesno braneći vlastitu poziciju u disfunkcionalnom braku koji se aktualno (godinu poslije) raspada. Prvom intervencijom terapeut pokušava uključiti šutljiv ostatak muškog dijela grupe, smanjiti polarizaciju i sukob te odmaknuti priču s muško-ženskih rivalstava na odnos između dvoje ljudi koji ne mora nužno biti sukob spolova. To donekle i uspijeva.

Jedino su Darijina ljutnja i nepovjerenje snažni, fiksirani traumatičnim iskustvom roditeljskog braka u kojem idealizira pasivno-agresivnu majku koju smatra jedinim osloncem, omalovažavajući odnos s mužem u kojega nema povjerenja (kamere) i o kojem je u isto vrijeme potpuno ovisna. Na kraju sličice i Petar se ohrabruje uključiti svojim komentarom.

Prva intervencija terapeuta potaknuta je potrebom zaštite Fabijana od Aniti-

ne agresije. Često bivam „uvučena“ u Fabijanovu „bespomoćnost“ i potrebu da ga štitim od agresije ženskih članova grupe. Fabijan je česta meta njihove agresije, ali kao da to više smeta terapeutu nego njemu. Mišljenja sam da je to povezano s kontratransferno potaknutom omnipotencijom i prenglašenom brigom „moćne majke“ koju Fabijan vješto iskorištava da priskrbi moju pažnju (narcizam voditelja). Opširno Anitino izlaganje terapeut pokušava kanalizirati prema situaciji „ovdje i sada“, muško-ženskoj polarizaciji u grupi.

RASPRAVA

Unatoč znanju o važnosti praćenja procesa, neiskusani terapeut lako može biti uvučen u komentiranje sadržaja, često potaknut kontratransferom, ispunjen osjećajem simpatije ili antipatije prema članu grupe ili iznesenom sadržaju. Od početka grupe bitno je razvijati ozračje slobode interpretiranja procesa, fenomena koji se u vanjskom svijetu doživljava kao agresija, nepristojnost, dominiranje. U početku nailazimo na snažne otpore članova grupe potaknute strahom, nerazumijevanjem, pokušajem održavanja kakva-takva unutarnjeg ekvilibrija. Iako je želja za poboljšanjem trenutačnog stanja u članovima snažna (motivacija za tera-

piju), strah od nepoznatoga često pobjedi što se manifestira otporom. Matematički rečeno, strah od nepoznatoga i otpor proporcionalni su.

Terapeutova „posebna“ uloga omogućuje mu da komentira proces. Svaki član koji se usudi preuzeti tu odgovornost izlaže se agresiji ostatka grupe koja ga može doživjeti kao borca za prevlast i dominaciju. Često se događa da regresivniji članovi, vođeni potrebom za pažnjom i dominacijom, zauzmu većinu prostora u grupi gušeći rast procesa. Ilustrativan su primjer za to članovi (Fabijan i Iva) čiji otpori često koče grupni proces. Njihova emocionalna blokiranost očituje se bilo putem konverzivne simptomatologije (Iva) ili putem igranja uloge žrtve koja vrijedno ispunjava svoje zadatke, štiteći se „revnošću“ od mogućih sukoba (Fabijan). Grupa osjeća težinu njihove rigidnosti, iscrpljuje se baveći se istim temama i relacijama i unatoč prepoznavanju problema, socijalne norme, strah od suočavanja i odmazde koče zrelije članove da povedu grupu naprijed.

U prikazanim sličicama jasno se vide intervencije potaknute strahom od gubitka kontrole nad grupnim procesom, često kontratransferno potaknute (osjećaj simpatije ili antipatije prema sadržaju iznesenoga, osjećaj bespomoćnosti nad grupnim procesom), ali i intervencije koje uspijevaju potaknuti

rad na situaciji „ovdje i sada“ i stvaranje elemenata grupne kohezije.

U prvom slučaju intervencije su nametljive, dodatno koče grupni proces, zbunjuju grupu, produbljuju sukobe. Izravno obraćanje pojedinom članu grupe potiče natjecanje ostalih za pažnju voditelja i grupa kao cjelina ugrožena je.

U drugom slučaju intervencije pomažu u stvaranju kohezivnosti grupe, a ujedno su mnogo korisnije u smislu uvida članova u grupni proces, pa tako i u njihovu ulogu u procesu, rasvjetljavajući ga prevođenjem situacije „tamo i onda“ u situaciju „ovdje i sada“.

Ipak, grupa je regresivna, bori se s unutarnjim sukobima, borbom za dominaciju među članovima, ali i s terapeutom.

Komunikaciju na razini realnosti terapeut postupno modelira intervencijama usmjeravajući energiju na međusobne odnose, emocionalno izražavanje, *self-monitoring*.

Često sam tijekom supervizije bivala upozorena na pretjerano interveniranje u grupni proces, intelektualiziranje, preuzimanje uloge vođe. Pacijenti žude za vođom, što je posebno istaknuto u nezrelim, mladim grupama. Anksioznost i nesigurnost koje su prisutne u ranijim fazama grupnog procesa često su praćene idealizacijama i devalu-

acijama, kako grupe tako i „vođe“, što u neiskusnom terapeutu izaziva nesigurnost i potrebu za kontrolom putem autoritativnog vođenja grupe (11, 12).

Ako to ne prepoznamo (kroz superviziju) na vrijeme, grupa ne raste, ostaje regresivna, ovisna o autoritetu, nezrela. Dometi takve grupe vrlo su ograničeni. Ona se pretvara u mrtvu grupu, punu otpora, uz stalnu prijetnju raspada.

ZAKLJUČAK

Skladno kombinirati teorijske postavke s praksom temelj je svakog uspjeha. Intervenirati smisleno, usmjeravajući se na proces (prirodu odnosa članova u međusobnoj interakciji), a ne na sadržaj (riječi koje su izgovorene) ključ je dobre prakse u grupnoj analizi (13).

Prema Foulksu, osnovno je pravilo interveniranja poboljšati i potaknuti

komunikaciju. Intervencija koja nije usmjerena na to, nego je sama sebi svrhom, često potaknuta nesigurnošću i anksioznošću terapeuta koji mora dokazati sebi i grupi da ima sve „pod kontrolom“, ne pridonosi razvoju grupnog procesa. Iskustvo terapeuta ne stječe se „preko noći“. Dobra teorijska podloga, uz kvalitetnu superviziju i neizostavnu ljubav i senzibilnost za terapijski rad, jamstvo su dobre prakse. Pretjerani strah od pogreške u smislu „loše“ intervencije, prema mojem je mišljenju snažna kočnica razvoja terapeuta početnika. Završila bih Klainovim riječima kako su intervencije u grupnoj analizi kompleksan pothvat, ali i nužnost.

„Neki se ne mogu osloboditi vlastitih laznaca, ali mogu izbaviti svoje prijatelje.“

Nietzsche

LITERATURA

1. Vidović V. i sur. Osnove medicinske psihologije. Zagreb: Medicinski fakultet; 1990.
2. Klain E i sur. Grupna analiza. Zagreb: Medicinska naklada; 2008.
3. Yalom ID. Inpatient Group Psychotherapy. New York: Basic Books, 1985.
4. Yalom ID. The theory and practice of group therapy. New York: Basic Books, 2005.
5. Levy ST, Inderbitzin LB. Neutrality, interpretation, and therapeutic intent. Journal of American Psychoanalytic Association. 1992; 40:989-1011.
6. Cividini-Stranić E, Klain E. Analiza fenomena ovdje i sada u analitičkoj grupnoj terapiji. Psihoterapija. 1975; 5:149.
7. Abramowitz SI, Jackson C. Comparative effectiveness of there and then versus here and now therapist interpretations in group psychotherapy. Journal of counseling psychology. 1974; 21:288-293.

8. Sandler J. Interpretacija i druge intervencije, U: Pacijent i analitičar. Beograd: Paideia; 1992.
9. Foulkes SH. On interpretation in group analysis. *International Journal of Group Psychotherapy*. 1968; 18:432.-444.
10. Lewin K. *Field theory in social science; selected theoretical papers*. New York: Harper&Row; 1951.
11. Rutan JS, Stone WN, Shay JJ. *Psychodynamic group psychotherapy*. New York London: The Guilford Press; 2014.
12. Foulkes SH, Antony EJ. *Group psychotherapy-The Psychoanalytic approach*. London: Penguin Books; 1957.
13. Pines M. *Bion and group psychotherapy*. London: Routledge; 1985.